

Quanta

LITHUANIAN NATIONAL
DRAMA THEATRE /
JOANNA BEDNARCZYK /
LUKASZ TWARKOWSKI

Verloren in de veelheid

Mia Vaerman

Gezien op 26 april 2025

De Singel, Antwerpen

In 'Quanta' meten monumentale scènebeelden zich met al even overweldigende dialogen. De voorstelling mixt live video, *footage* en led-installatie met theater, dans en een overdonderende soundtrack. Culltregisseur Lukasz Twarkowski gaat voor een fenomenale beleving, maar wel jammer van de *overkill*.

01 MEI 2025

De voorstelling speelt zich af in een fictief Zwitsers hotel in 1938, aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog en de uitvinding van de atoombom. In de art-deco-bar causeren wetenschappers, kunstenaars en hotelgasten over kwantummechanica en onze menselijke conditie. Voor de Poolse regisseur Lukasz Twarkowski hebben die twee wezenlijk met elkaar te maken: bij allebei is het onzekerheid troef. Dramaturge Joanna Bednarczyk schreef het thema uit tot een bij momenten subliem poëtische tekst.

'Quanta' vormt het eerste deel van een trilogie over wetenschappen. '*Quantum*' is Latijn voor 'hoeveel'. In de fysica geeft een kwantum de kleinste mogelijke eenheid aan die in onze kosmos voorkomt. We spreken dan over eenheden binnenin de atomen. Frappant is dat die microdeeltjes niet reageren zoals de klassieke Newtoniaanse fysica voorhoudt. Op subatomair niveau verloopt alles willekeurig. Er is gewoon geen reden voor iets. Toch is de kwantumfysica uiterst nuttig voor alle hedendaagse technologie. Een fascinerend gegeven. Tot zover de zeer summiere les. (Voor wie meer wil leren, is er het boekje van Carlo Rovelli, 'Zeven korte beschouwingen over natuurkunde')

Twarkowski ziet het leven ook als opgebouwd uit onvoorspelbare gebeurtenissen. Emoties en relaties doen zich rationeel voor en elke mens ervaart de drang om een coherent verhaal te vertellen van zijn leven en lot. Dat is echter maar een illusie. In de voorstelling laat de regisseur de wereld zijn vaste kader verliezen. Personages hebben niet langer vat op de ontwikkelingen, momenten verschijnen als louter een veelheid van evenementen. Ruimte en tijd raken verstoord, herinneringen en biografieën lopen dooreen.

Op de speelvloer staat een groot metalen frame dat bij aanvang opgetrokken wordt tot beeldscherm boven de theaterset. Achteraan verschijnt een wit

scherm waarvoor een koppel een salondans aanzet. Vijf andere koppels in zwierige kleren vervoegen ze. Grandeur. De Engelse voice-over somt ondertussen historische feiten uit 1938 op: Mussolini, rassenwetten, Jodenvervolging, de Duitse natuurkundige Werner Heisenberg verschijnt op het wereldtoneel met zijn atoomonderzoek, Italiaans fysicus Ettore Majorana verdwijnt in mysterieuze omstandigheden, Enrico Fermi krijgt de nobelprijs voor zijn onderzoek naar geïnduceerde radioactiviteit, en in Moskou sterft theatertheoreticus Stanislavski.

Dan rolt een imposant decor op de voorgrond. De hotellobby baadt in een warm goudgeel licht. De verschillende decordelen op wieltjes zullen door techniekers drie-en-een-half uur lang op en af en om en om worden gedraaid, tot telkens andere vertrekken van Hotel Les Moires. Het vormt maar één onderdeel van de perfect geoliede technologie. Rondom die constructie staat aan beide kanten tot helemaal achteraan een rij ledlampen die scenografisch ingezet worden bij spannende momenten. Af en toe knetteren ze en flitsen als vuurwerk. Verder achteraan staan nog twee schermen. Alle scènes worden continu gefilmd en verschijnen rechtstreeks boven en opzij in beeld. Er komen zestien technici aan te pas.

De overvloed aan beelden en geluiden is overdonderend – en dat is precies de bedoeling.

De voorstelling omvat één etmaal en de personages zijn deels gebaseerd op echte historische figuren – waar de makers vrij mee aan de slag gaan. Feit en fictie lopen door elkaar. Andere toevallige gasten in het hotel hebben ook hun rol in de *beau monde* die wordt neergezet. Al is er van een heuse plot geen sprake: doel is expliciet het mysterieus te houden, met personages die net zo irrationeel blijken te functioneren als de kwantumfysica.

Heisenberg steekt van wal en zegt: “Er is niets dan werveling, en de rivier, dat is die werveling zelf.” De conversatie verglijdt daarna in psychoanalyse: “Carl Jung schreef over dromen, en toch kunnen we die niet zien.” Tussen die schandere reflecties door worden verleidelijke blikken uitgewisseld en ontspinnen zich intriges met de andere gasten. Op het brede scherm aan de achterwand volg je in close-up het gebeuren dat op de speelvloer wordt gefilmd door vier cameralui. Beneden op de *bühne* zie je het hotel vanbuiten, erboven gluur je de kamers in.

Op een autocue verschijnt de vertaling van de conversaties – die zijn in het Litouws, want het is een productie van het Lithuanian National Drama Theatre. De overvloed aan beelden en geluiden is overdonderend – en dat is precies de bedoeling. Terwijl je het ene detail observeert, mis je de vele andere.

Buiten de liefdesperikelen en de wetenschappelijke oneliners gebeurt nog meer vreemds. Zo is Heisenberg er met zijn vrouw van wie hij inmiddels gescheiden was. Op een gegeven moment schiet de Amerikaanse schrijver zich een kogel door het hoofd, maar bij de herhaling van diezelfde scène later in het stuk doet hij het net niet. Alsof er een parallelle werkelijkheid is. Ook verleden en heden switchen regelmatig. Zo komen twee vloggers anno 2024 de plek verkennen voor een reportage. Het hotel zelf blijft juist wel onveranderd doorheen de tijd, eigenaar en medewerkers blijven in hun keurig ouderwets kostuum opdienen. De muziek springt ondertussen moeiteloos mee van bigband naar techno en terug.

Er spreekt een sterke melancholie uit. Hoe fragiel zijn we tegenover die onvatbare werkelijkheid.

“Misschien komt de oplossing tegen de nakende catastrofe wel door buitenaardse wezens,” merkt iemand op. De uitspraak slaat op de Tweede Wereldoorlog, maar voor het publiek is duidelijk dat eenzelfde angst ons vandaag overvalt, en eenzelfde onheil ons boven het hoofd hangt. “De mogelijkheid dat Hitler zijn doel bereikt, kunnen we niet uitsluiten,” besluit een ander. Op het scherm verschijnt een tekst over de atoombom, trillend en daardoor amper te lezen, en daarna de projectie van de fameuze paddenstoelwolk.

Als alle hotelgasten de kou intrekken om naar Uranus te kijken die die nacht tussen aarde en maan staat, verandert de speelvloer in een feeëriek wereld met warmtecamera's die verder filmen. Dat zorgt voor zwart-wit beelden van handen die elkaar teder zoeken en beroeren. De textuur van elk gezicht lijkt onderliggende emoties te verraden: donkere wangen, oren en neuzen tekenen zich af. Er spreekt een sterke melancholie uit. Hoe fragiel zijn we tegenover die onvatbare werkelijkheid. Terwijl je geweerschoten hoort aanzetten en een vreemd knetteren - dat typische geluid van radioactiviteit op geigertellers - verlaten we nerveus de zaal.

Na de pauze doet het vloggend koppeltje zich tegoed in het luxueuse restaurant. *Easy listening* muziek, romantisch sfeertje. Alles rustig. Tot alle twaalf personages tegelijk het toneel komen vullen met nog meer verwijzingen naar het jaar '38, nog meer oneliners, nog meer relatieperikelen en zelftwijfel. De decoronderdelen veranderen alsnog sneller, de scènes ook, en de situatie raakt alsnog meer vertroebeld. Na het zoveelste langgerekt crescendo met overdonderend geluid en technologisch misbaar alom, stapt een accordeonist uit het gedruis en vat een simpel liedje aan. Dan knapt de beeldband op de schermen af en hoor je alleen nog het gerikketik van de spoel op een ouderwetse filmprojector. Eindelijk.

Het einde klopt. De wereld valt stil, en van de hele werkelijkheid waarin we ronddolen hebben we ondanks onze wetenschap en alle menselijk geharrewar nog altijd niets begrepen. In 1938 niet en ook vandaag niet. Heisenbergs onzekerheidsprincipe echoot na. Maar dat hadden we als toeschouwer ook al een uur eerder gesnapt. Jammer van de *overkill*.